

"conversa amb eufemià fort i cogul, afeccionat de sempre a la història local camptarragonina"

joan abelló

Eufemià Fort i Cogul, historiador de temàtica local. Home de seixanta anys i escaig, de pèl bru amb certa profusió de cabells blancs, pentinat acuradament enrere, vesteix camisa i pantalon gris, afable, explícit, s'acompanya amb un braçejar continu, el diàleg és farcit d'anècdotes i records, que la seva vivència d'historiador li permet d'esmentar, algunes ens les ofereix presonalment —compte! aquesta no la poseu, és per a vosaltres—.

Ens rep en una cambra agençada amb moblatge funcional i tot seguit ens fa passar al seu despatx decorat amb cert regust clàssic; prop de la finestra hi ha un piano tot vernissat, amb una imatge antiga d'una verge al damunt, ombrejada per un llantió. Les parets estan atapeïdes de llibres, entre els quals les obres de Joan Puig i Ferrer, però m'afirma que pertanyen al seu fill. Seiem en unes cadires tapissades de vellut i mentre disposo el paper, li dic que em faci un breu esbós de la seva vida.

—Vaig néixer a la Selva del Camp. No tinc cap mena de títol, però vaig ser professor de català pel cens de la Generalitat. A l'escola em van ensenyar les primeres lletres en català, tenia com a professor un llec de Vic que desconexia el castellà, servo un grat record d'aquesta escola. Puig i Ferrer també va anar a la

mateixa escola, i és una de les poques coses que no analitza en la seva obra de caire autobiogràfic, amb el seu clàssic agnosticisme. Sóc un autodidacta, encara que vaig anar tres anys al seminari. Després de la guerra em vaig dedicar al comerç i he plegat el negoci quan m'he quedat cec.

—A l'hora de fer una avaluació de la vostra obra...

—He escrit i publicat més de cent llibres i molts articles en revistes, no ho he fet mai per prescripció d'algú, i si de vegades he escrit de cara a guanyar un determinat premi, ho he fet ben honestament.

—Esteu d'acord amb la classificació en què Albert Manent divideix la vostra obra, en llibres d'erudició estricta i de divulgació?

—Sí. Sempre he treballat vers la investigació. Amb això he aconseguit fer un gran recull de fitxes principalment de temes Selvatans i de Santes Creus. Moltes més del segon tema que del primer. Santes Creus és un tema exhaustiu, ja que cada pedra té un significat isolat, suposa més Santes Creus en la seva modestia que Poblet. M'han ajudat molt en aquesta tasca els meus coneixements de paleografia.

—Com a exemple, quines obres ficaríeu en els paràgrafs ans esmentats?

—Amb un to divulgatiu, escrits en prosa fàcil i a l'abast de tothom, he publicat vint-i-cinc llibres a la col·lecció "Episodis d'Història"; ja més científics però dintre aquest caire són els dinou títols publicats a la col·lecció "Analecta Selvatana". Considero llibres d'erudició tots els que tracten de Santes Creus, en especial i fora d'aquest temari la "Notícia d'una singular institució medieval. La comunitat de pobles del Camp de Tarragona", obra de consulta i producte de tot un procés d'investigació.

(Anomeno Eduard Toda i parlem d'una de les seves darreres publicacions, que consisteix en una sèrie de notes biogràfiques, d'aproximació a l'anàlisi de l'obra ja material ja literària d'Eduard Toda, que suposa una recopilació de dades i dates —ben concretes— com a aportació a l'historiografia todiana).

—Creu haver aconseguit una anàlisi completament objectiva, on el mateix títol és sintomàtic?

—El títol no hi fa res. Jo, en aquest llibre —"Eduard Toda, tal com l'he conegut"— dic el que sé d'ell i una certa interpretació històrica. Designo les coses estrictament pel seu nom, començant pel naixement —però amb això no m'hi poso perquè pertany al cercle intimista familiar de Toda—. Quan Ruiz i Porta redactava la seva biografia, —jo era l'encarregat de

portar-la a Toda perquè hi fes les degudes esmenes— vaig tenir l'oportunitat de copsar-hi una gran desavinença. En el meu estudi les dades les baso en dues fonts, en el llibre de baptismes de la Prioral de Reus i en un manuscrit, inèdit, d'Eduard Toda, on narra la relació dels viatges a Xina, a Egipte i a l'Alguer; consta de dades sumàries i molts detalls —les notes sentimentals les escriu en anglès— i quantitat de diàlegs; seria molt interessant de publicar-ho.

Aquest llibre és una mena d'agraïment envers Toda.

Totes les tasques que jo vaig fer per ell, me les va retribuir, estava assalariat, les nostres relacions eren una mena de contracte.

—Doncs quins motius el van induir a escriure'l?

—Principalment dues raons. La primera és que conèixer Santes Creus a través de Poblet —la meua rel en aquest cas era Toda—, em va ajudar molt i fins i tot em va brindar els seus arxius per a la tasca a fer a Santes Creus. El refredament de les nostres relacions va venir com a conseqüència de la meua negació a donar classes de repàs al seu fill. La segona i potser més important fou el progressiu oblit de la tasca realitzada per Toda a Poblet i Santes Creus. Fins es va arribar a la suplantació de mèrits per certs senyors de Reus. Em va ajudar molt en aquest aspecte l'epistolari de mossèn Barrera —carlí conseqüent, que malauradament es va veure implicat en l'atmosfera triomfalista franquista de la postguerra— i Eduard Toda, i també les actes de la comissió de Santes Creus. Amb aquests documents em vaig fonamentar per tornar Toda al seu ver lloc. Cal dir que aquest llibre donat a la impremta fou reduït en un vint-i-cinc per cent.

—Què li suposà la coneixença personal, quant a influència, de Toda?

—Va ésser curiosa, certament. Puc treure com a factors de la meua formació com a escriptor una gran facilitat, i com a historiador una vocació innata, a més dels meus coneixements de paleografia i posat —pel ple desvellament d'aquestes qualitats— dins l'àmbit de la ciutat de Tarragona.

Toda, més que influir em va ajudar, a Estornalbou li vaig ordenar tots els documents, mancat de diners en traduir algun, la nostra relació va continuar fins quasi la seva mort.

(Parlem dels premis literaris per ser un tema d'una relativa actualitat).

—Moltes vegades ha presentat les seves obres a concursar en certàmens literaris de certa importància; hi han aconseguit ser premiades; recordem el premi "Josep Ametller", dins els premis literaris *Recull de Blanes*, per l'assaig històric, "Una decisiva intervenció en la conquesta de Mallorca, fins ara desconeguda". Això em permet de preguntar-li una qüestió molt ortodoxa en aquests casos: amb quins plantejaments o finalitats es presenta a concursar?

—És molt complex, em presento, i no ho haig d'amagar, per les pessetes del premi; vaig plegar el negoci i, per tant d'alguna cosa he de viure. Si veig que el treball no té possibilitats de guanyar ja no el presento, aquest últim el vaig fer en una tarda. Però moltes vegades també he concursat per patriotisme, en molts premis de l'Institut d'Estudis Catalans. Fent estadística crec que sóc l'home que ha aconseguit més premis d'aquesta institució.

—(Una pregunta molt impertinent.) Què n'heu fet dels diners del darrer premi?

—(Bromejant.) Ens els hem gastat tots durant aquesta setmana en queviures. (Tot forfollant les butxaques.) Potser encara em deu quedar algun que altre billet. (Mostrant-me'n un i dels verds.) Ah! sí, miri, aquest ho deu ser.

—Podria fer una breu síntesi d'aquest darrer llibre guardonat?

—Bé, el títol està dit amb certa picardia o sensacionalisme, però el fet existeix, he tingut l'oportunitat de corroborar-ho amb autoritats com el Ferran Soldevila i el professor Era, precisament en un viatge que vam fer al port de Salou per aquesta qüestió. En el llibre trec una conclusió —tanmateix la podem anomenar de tesi o teoria— deduint-la d'uns determinats fets històrics. La conclusió és que la decisiva intervenció en la conquesta de Mallorca fins ara desconeguda fou la de Sant Ber-

nat Calvó. Un dels fets més simptomàtics per a l'establiment d'aquesta conclusió, és el de tenir en compte el lloc des d'on s'embarcaren les tropes i on foren tramesos els queviures: el port de Salou, l'única vegada utilitzat per a tals afers. Fou precisament allí, perquè Sant Bernat Calvó tenia la casa a mitja hora de camí. La vinculació de la noblesa amb Sant Bernat Calvó —Abat de Santes Creus i més tard bisbe de Vic— era molt forta. Molts d'ells es feren enterrar a Santes Creus, així succeí amb un Montcada, senyor del Bearn, deixant però les riqueses al Bearn; la conquesta de Mallorca va tenir caràcter de croada com la de València.

(Eufemià Fort ens explica una anècdota de quan era periodista de "La Veu de Tarragona", diari de la Lliga, ens aclareix que mai no va ésser afecte a aquest partit, sols hi va publicar per raons econòmiques.)

—Fent una auto-qualificació de la vostra prolífica obra, quin valor us mereix dins la historiografia catalana?

—Senzillament el valor que li donin els altres, els lectors. Pel fet de no tenir cap formació —de les anomenades oficials— em sorprenia de la manera que era acoïllida.

—Més concretament dins l'àmbit de la nostra comarca, adverteixo que en un article dedicat a Josep Iglésies historiador, us vau definir com a afeccionat de sempre a la història local camptarragonina.

—Quasi tot el que he escrit, és pràcticament de temari camptarragoní. També he escrit sobre la Segarra, vinculada eclesiàsticament amb Tarragona, i per proximitat geogràfica m'he dedicat a aspectes del Priorat i Ribera d'Ebre. He tingut com tothom algun contraopinant, i puc deixar ben clar —com he dit abans— que he escrit el que he volgut, però de vegades condicionat per algun premi material.

Restem uns moments en silenci, fora se sent força brunziment de cotxes, i a la nostra cambra una remor de llapis a frec de paper; no tinc res més a preguntar. Ens mostra un llibre rar descrit en un dels seus assaigs i ens acomiadem afablement. El porter ens fita de mal ull, deu imaginar que hem fet alguna entremaliadura i no va del tot malencertat.